

Peter Marker

Situationsbestemt politisk repræsentation i Folketinget

Folketingets medlemmer optræder oftest og i de fleste sammenhænge som repræsentanter for de politiske partier, de er opstillede og valgt for. Internt i partigrupperne spiller hensynet til valgkredsen eller forskellige interessenorganisationer imidlertid også ofte en vigtig rolle for folketingsmedlemmernes holdninger og handlinger. Tilsvarende kan måden, hvorpå der repræsenteres, variere fra situation til situation. For eksempel har partiernes ordførere typisk et mere bundet mandat i forhold til folketingsgruppen, når der forhandles om vigtige lovforslag. Den politiske repræsentation er således forskellig alt efter, hvor og hvornår den finder sted, samt hvilket emne/sagområde den relaterer sig til. Desuden påvirkes repræsentationen af forskellige andre faktorer som partitilhørsforhold, partistørrelse, valgkredsens beliggenhed og det enkelte folketingsmedlems position og status i folketingsgruppen.

Det danske politiske system hviler lige som andre repræsentative demokratiske systemer på en grundlæggende forestilling om, at politikerne i parlamentet repræsenterer befolkningen og varetager dens interesser (Damgaard, 1977: 85). Politikerne i Folketinget har med andre ord til opgave at repræsentere befolkningen. Selv om repræsentationsbegrebet i almindelig sprogbrug ofte bruges som et veldefineret og anerkendt begreb, er det imidlertid hverken éntydigt eller håndgribeligt (Birch, 1971: 13). Tværtimod findes der en lang række forskellige og delvist modstridende normative repræsentationsteorier med hver deres definition af, hvad politisk repræsentation er (Pitkin, 1967: 11-12; Sjölin, 1993: 2).

Man kan overordnet skelne mellem to dimensioner i repræsentationsbegrebet (Eulau og Wahlke m.fl., 1959: 744). Den første dimension vedrører *hvem* eller *hvad* repræsentanten repræsenterer (repræsentationens fokus). Repræsenterer Folketingets medlemmer eksempelvis først og fremmest de politiske partier, deres valgkredse eller bestemte interessenorganisationer og sociale grupper? Den

anden dimension omhandler, *hvordan* man som politisk repræsentant repræsenterer (repræsentationens stil). Er folketingsmedlemmerne bundet til at følge partidisciplinen i deres partier, eller bør de følge deres egen overbevisning og vurdering af, hvad der er i de repræsenteredes interesse? Eller er det for eksempel en forudsætning for at kunne repræsentere en bestemt gruppe af personer, at man har samme uddannelse og erhverv som de pågældende? Formålet med den følgende analyse er at undersøge, *hvem* eller *hvad* Folketingets medlemmer efter deres egen opfattelse repræsenterer, og *hvordan* de gør det. Problemstillingen vil blive forsøgt belyst med udgangspunkt i en interviewundersøgelse med 16 af Folketingets 179 medlemmer, gennemført i november 1995 (Marker, 1996).

Repræsentationens fokus

Den første repræsentationsteori er den *personlige repræsentationsteori*, hvorefter en politisk repræsentant kan defineres som en person, der har til opgave at repræsentere de enkelte vælgere i den po-

Peter Marker

Situationsbestemt politisk repræsentation i Folketinget

Folketingets medlemmer optræder oftest og i de fleste sammenhænge som repræsentanter for de politiske partier, de er opstillede og valgt for. Internt i partigrupperne spiller hensynet til valgkredsen eller forskellige interessenorganisationer imidlertid også ofte en vigtig rolle for folketingsmedlemmernes holdninger og handlinger. Tilsvarende kan måden, hvorpå der repræsenteres, variere fra situation til situation. For eksempel har partiernes ordførere typisk et mere bundet mandat i forhold til folketingsgruppen, når der forhandles om vigtige lovforslag. Den politiske repræsentation er således forskellig alt efter, hvor og hvornår den finder sted, samt hvilket emne/sagområde den relaterer sig til. Desuden påvirkes repræsentationen af forskellige andre faktorer som partitilhørsforhold, partistørrelse, valgkredsens beliggenhed og det enkelte folketingsmedlems position og status i folketingsgruppen.

Det danske politiske system hviler lige som andre repræsentative demokratiske systemer på en grundlæggende forestilling om, at politikerne i parlamentet repræsenterer befolkningen og varetager dens interesser (Damgaard, 1977: 85). Politikerne i Folketinget har med andre ord til opgave at repræsentere befolkningen. Selv om repræsentationsbegrebet i almindelig sprogbrug ofte bruges som et veldefineret og anerkendt begreb, er det imidlertid hverken éntydigt eller håndgribeligt (Birch, 1971: 13). Tværtimod findes der en lang række forskellige og delvist modstridende normative repræsentationsteorier med hver deres definition af, hvad politisk repræsentation er (Pitkin, 1967: 11-12; Sjölin, 1993: 2).

Man kan overordnet skelne mellem to dimensioner i repræsentationsbegrebet (Eulau og Wahlke m.fl., 1959: 744). Den første dimension vedrører *hvem* eller *hvad* repræsentanten repræsenterer (repræsentationens fokus). Repræsenterer Folketingets medlemmer eksempelvis først og fremmest de politiske partier, deres valgkredse eller bestemte interessenorganisationer og sociale grupper? Den

anden dimension omhandler, *hvordan* man som politisk repræsentant repræsenterer (repræsentationens stil). Er folketingsmedlemmerne bundet til at følge partidisciplinen i deres partier, eller bør de følge deres egen overbevisning og vurdering af, hvad der er i de repræsenteredes interesse? Eller er det for eksempel en forudsætning for at kunne repræsentere en bestemt gruppe af personer, at man har samme uddannelse og erhverv som de pågældende? Formålet med den følgende analyse er at undersøge, *hvem* eller *hvad* Folketingets medlemmer efter deres egen opfattelse repræsenterer, og *hvordan* de gør det. Problemstillingen vil blive forsøgt belyst med udgangspunkt i en interviewundersøgelse med 16 af Folketingets 179 medlemmer, gennemført i november 1995 (Marker, 1996).

Repræsentationens fokus

Den første repræsentationsteori er den *personlige repræsentationsteori*, hvorefter en politisk repræsentant kan defineres som en person, der har til opgave at repræsentere de enkelte vælgere i den po-

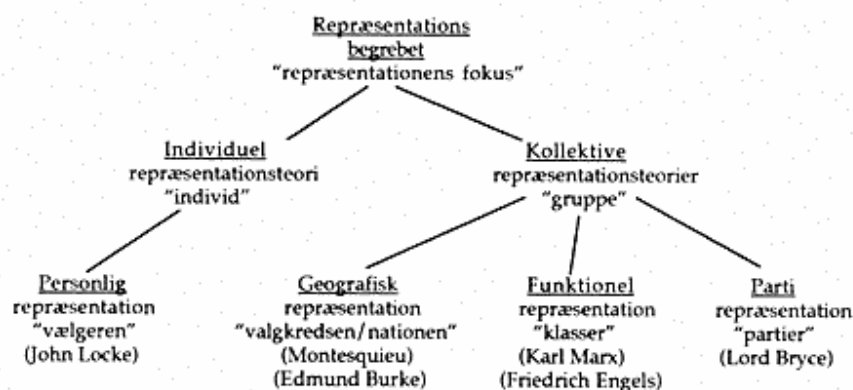
litiske beslutningsproces (Birch, 1971: 78; Pennock, 1979: 325). Denne teori kan føres tilbage til de tidligste forfattere inden for den liberale demokratitradition, heriblandt John Locke (1632-1704). Locke var tilhænger af et konstitutionelt monarki, hvor den udøvende magt ligger hos kongen og den lovgivende magt hos parlamentet. Retten til at sammensætte den lovgivende forsamling ligger hos folket, og kongen er forpligtet til at udøve sine beføjelser i overensstemmelse med den lovgivning, parlamentet har vedtaget. Den politiske magt og suverænitet udgår med andre ord fra hele befolkningen og dermed det enkelte individ. Netop forholdet mellem repræsentanten og den enkelte vælger udgør derfor selve kernen i den repræsentative demokratiteori (Eulau og Wahlke m.fl., 1959: 743):

„If the legislative, or any part of it, be made up of representatives chosen for that time by the people, which afterwards return into the ordinary state of subjects, and have no share in the legislature but upon a new choice, this power of choosing must also be exercised by the people, either at certain appointed seasons, or else when they are summoned to it“ (Locke, 1690: 193).

Foruden at repræsentere vælgerne som enkeltpersoner kan parlamentsmedlemme også repræsentere forskellige grupper i befolkningen, som enten antages at have ensartede, kollektive interesser, eller som har samme holdninger, værdier og synspunkter. Man kan derfor skelne mellem den individuelle og de kollektive teorier (se Grazia, 1968: 463).

Den første af de kollektive repræsentationsteorier er den *geografiske repræsentationsteori*, hvor parlamentsmedlemme opfattes som repræsentanter for en bestemt gruppe af individer, der har ensartede interesser, fordi de har bopæl inden for et bestemt geografisk område. Traditionelt skelnes der mellem geografisk repræsentation af hele nationen og af mindre geografiske enheder, eksempelvis repræsentantens valgkreds. Netop modstillingen mellem repræsentation af hele nationens og de enkelte valgkredses interesser er en af de mest klassiske problemstillinger inden for repræsentationslitteraturen (Pennock, 1979: 332). Montesquieu (1689-1755) var eksempelvis fortalere for, at befolkningens repræsentanter burde vælges i mindre, geografisk

Figur 1. Repræsentationens fokus

afgrænsede enheder, ikke i landet som helhed. Begrundelsen herfor var, at en lokalt valgt repræsentant ville have bedre forudsætninger for at kende indbyggernes behov og interesser (Eulau, 1967: 70):

„The inhabitants of a particular town are much better acquainted with its wants and interests than with those of other places (...). The members, therefore, of the legislature should not be chosen from the general body of the nation; but it is proper that in every considerable place a representative should be elected by the inhabitants“ (Montesquieu, 1748: 28).

Over for denne opfattelse står især Edmund Burke (1729-1797), der i sin berømte „Speech to the Electors of Bristol“ fra 1774 afviste, at det skulle være parlamentsmedlemmernes opgave at repræsentere lokale særinteresser. Ifølge Burke skal repræsentanterne alene tage hensyn til hele nationens samlede interesse (Pitkin, 1967: 147):

„Parliament is not a congress of ambassadors from different and hostile interests, which interests each must maintain, as an agent and advocate, against other agents and advocates; but Parliament is a deliberative assembly of one nation, with one interest, that of the whole – where not local prejudices ought to guide, but the general good, resulting from the general reason of the whole. You choose a member, indeed; but when you have chosen him he is not a member of Bristol, but he is a member of Parliament“ (Burke, 1774, citeret efter Pitkin, 1967: 171).

De kollektive særinteresser kan også være forbundet med andre grupper i befolkningen, der antages at have identiske eller nogenlunde ensartede interesser, for eksempel fordi de pågældende har et bestemt erhverv eller bestemte arbejdsfunktioner. Her kommer den *funktionelle*

repræsentationsteori ind i billedet. Denne repræsentationsteori udspringer af den marxistiske stats- og klasseteori. Karl Marx (1818-1883) og Friedrich Engels (1820-1895) opfattede parlamentet som et instrument for den herskende, kapitalistiske klasse til undertrykkelse af arbejderklassen. Medlemmerne af parlamentet bliver i henhold til denne opfattelse valgt for at være repræsentanter for de forskellige klasser i samfundet. Engels skrev i 1844, at de deputerede i det engelske parlaments andetkammer, Underhuset, var kontrollerede af de besiddende klasser, landadelen og byborgerskabet:

„Wir haben gesehen (...) auf welche Weise das allmächtige Unterhaus rekrutiert wird; Die Frage ist jetzt: Wer regiert eigentlich in England? Der Besitz regiert. Der Besitz befähigt die Aristokratie, die Wahl der ländlichen und kleinstädtlichen Deputierten zu beherrschen; der Besitz befähigt die Kaufleute und Fabrikanten, die Deputierten für die grossen und teilweise auch die kleinen Städte zu bestimmen“ (Engels, 1844, citeret efter Henning og Hirsch m.fl., 1974: 125).

Det enkelte parlamentsmedlem kan også repræsentere et politisk parti. I den bredeste betydning kan et parti karakteriseres som en sammenslutning af personer, der har de samme værdier, holdninger og synspunkter (Holcombe, 1957: 590). Hvis man følger denne definition, er en politisk repræsentant således en person, som repræsenterer en bestemt politisk anskuelse eller et bestemt sæt af værdier og holdninger. Disse subjektive holdninger og værdier kan så igen afspejle forskellige underliggende konfliktlinjer i samfundet, eksempelvis mellem indbyggerne i forskellige geografiske områder, mellem religiøse grupper, eller mellem funktionelt afgrænsede klasser (Sobolewski, 1968: 104).

Trods partiernes vigtige stilling i den politiske praksis omtales de næsten slet ikke i den klassiske repræsentationslitteratur. Mange af de traditionelle repræsentationsteorier har således den svaghed, at de helt overser partiernes betydning i det politiske system (Damgaard, 1977: 87; Sjölin, 1993: 17, Christophersen, 1964: 85). Dette skal formentlig forklares med, at de traditionelle repræsentationsteorier blev udviklet i forrige århundrede, inden partierne fik så stor indflydelse, som det i dag er tilfældet. Man kan dog finde en enkelt beskrivelse af partiernes betydning som repræsentationsobjekt i bogen *Modern Democracies* fra 1921, hvor James Bryce (1838-1922) fremsatte sin berømte tese om de lovgivende forsamlings faldende indflydelse:

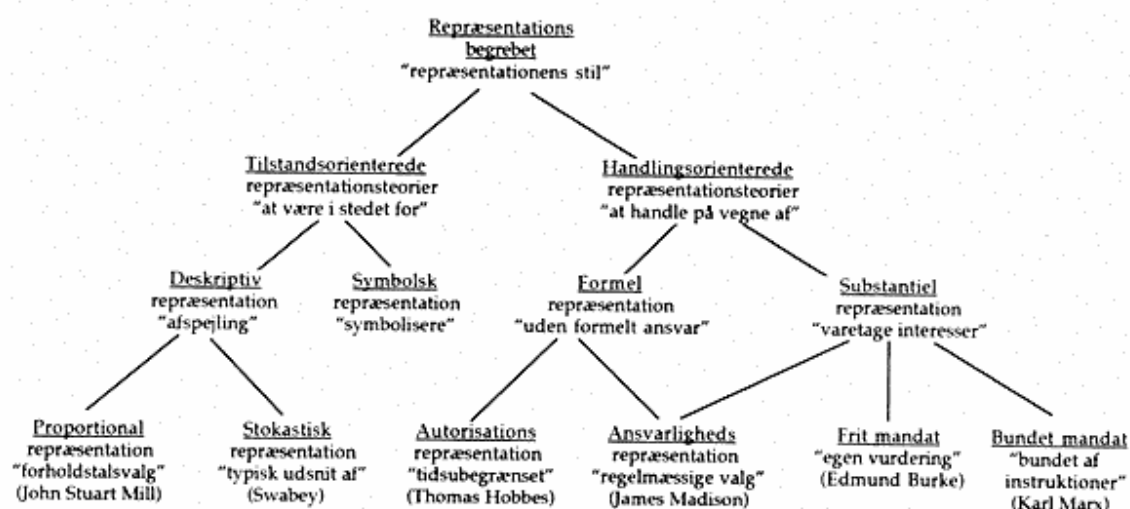
„Moreover, the so-called party machines, which have been wont to nominate candidates, and on whose pleasure depends the political future of a large proportion of the members, prevented the will of the people from prevailing, making many members feel themselves responsible rather to it than their constituencies“ (Bryce, 1921: 49).

Repræsentationens stil

Den anden dimension i repræsentationsbegrebet vedrører, hvordan man som repræsentant repræsenterer. Man kan her overordnet skelne mellem to hovedgrupper af teorier. Fortalerne for de tilstandsorienterede teorier er optaget af repræsentantens tilstedeværelse, hvem repræsentanten er: „... (representation) depends on the representative's characteristics, on what he is like, on being something rather than doing something“ (Pitkin, 1967: 61). I modsætning hertil betoner de handlingsorienterede teorier repræsentantens konkrete handlinger, det repræsentanten gør: „Representation means the relation between the subject represented and the representative acting on his behalf“ (Sobolewski, 1968: 95).

Den første gren inden for hovedgruppen af tilstandsorienterede teorier er den *deskriptive repræsentationsteori*. I denne teori lægges der vægt på sammensætningen af den lovgivende forsamling (Pitkin, 1967: 60). I henhold til teorien bør parlamentet ideelt set afspejle befolkningen med hensyn til demografiske og sociale

Figur 2. Repræsentationens stil

baggrundvariable som eksempelvis køn, alder, uddannelse, indkomst og erhverv, idet man antager, at der eksisterer en sammenhæng mellem disse baggrundvariable og den enkelte politikers holdninger.

Det følger logisk af den deskriptive tankegang, at selve udvælgelsen af repræsentanter må ske på en måde, så man sikrer den bedst mulige afspejling. Fortalerne for den deskriptive repræsentationsteori lægger derfor vægt på faktorer som procedureerne for kandidatopstilling, valgsystemets indretning og valgettens udstrækning (Pitkin, 1967: 60). Principielt set kan udvælgelsen ske enten ved valg eller ved udnævnelse. Inden for den deskriptive teori findes der derfor to varianter, den proportionale og den stokastiske repræsentationsteori.

Hovedpointen i den *proportionale repræsentationsteori* er, at sammensætningen af parlamentet bør foregå ved valg, og at valgsystemet bør være indrettet på en sådan måde, at de forskellige politiske grupper i samfundet bliver forholdsmæssigt repræsenteret i parlamentet:

„The fundamental principle of proportional representation is the attempt to secure a representative assembly reflecting with more or less mathematical exactness the various divisions in the electorate“ (Pitkin, 1967: 61).

Der er således en tæt sammenhæng mellem den proportionale repræsentationsteori og forholdstalsvalgssystemet. John Stuart Mill (1806-1873) mente netop, at den lovgivende forsamling burde udgøre et spejlbillede af den samlede befolkning for at sikre repræsentation til de politiske mindretal:

„That minorities in the nation ought in principle, if it be possible, to be represented by corresponding minorities in the legislative assembly, is a necessary consequence

from all premises on which any representation at all can be defined“ (Mill, 1861: 358).

Selv om man gennem en valghandling *kan* opnå en proportional afspejling af befolkningens sociale og demografiske karakteristika, behøver dette ikke at være tilfældet. Vælgerne stemmer jo ikke nødvendigvis på de kandidater, der ligner dem selv. I den *stokastiske repræsentationsteori* lægges der derfor vægt på at opnå en deskriptiv repræsentation gennem en statistisk tilfældig udvælgelse af repræsentanterne (Pitkin, 1967: 73-74; Olsen, 1984: 89). Den politiske repræsentant bliver her en gennemsnitlig person, den typiske borger:

„The principle of sampling in democratic theory is that a smaller group, selected impartially or at random from a larger group, tends to have the character of the larger group. Accordingly a part, if properly chosen, may be taken as truly representative of the whole and substituted for it“ (Swabey, 1937: 25).

Den anden gren inden for de tilstandsorienterede teorier omfatter den *symboliske repræsentationsteori*. Denne teori omhandler eksternt repræsentation i forhold til andre stater og nationer. Ligesom en konge, et statsoverhovede eller en ambassadør kan repræsentere staten eller nationen udadtil, kan parlamentsmedlemmerne også opfattes som repræsentanter for den samlede befolkning i forhold til andre stater og styreformere (Pitkin, 1967: 92).

Inden for hovedgruppen af *handlingsorienterede* repræsentationsteorier består den første gren af teorier af de formelle repræsentationsteorier, hvori der lægges vægt på repræsentantens ret til at forpligte den repræsenterede over for andre personer. Politisk repræsentation er her først og fremmest forbundet med *autoritet*.

Den første variant inden for de formelle teorier er *autorisationsteorien*. Denne teori tager udgangspunkt i Thomas Hobbes (1588-1679), der skrev om repræsentationsbegrebet i sit hovedværk *Leviathan* (Pitkin, 1967: 14-15). Hobbes var tilhænger af en stærk og enevældig centralmagt, og definerede repræsentation som en uindskrænket og uigenkaldelig bemyndigelse eller autorisation. Overgivelsen af suveræniteten fra befolkningen til suverænen sker én gang for alle, hvorefter alle rettigheder og privilegier tilfalder repræsentanten, mens alle forpligtelser og hele ansvaret ligger hos de repræsenterede (Pitkin, 1967: 19-20):

„A commonwealth is said to be instituted, when a multitude of men do agree, a covenant, every one with every one, that to what-soever man, or assembly of men, shall be given by the major part, the right to present of them all, that is to say, to be their representative; every one (...) shall authorize all the actions and judgements, or that man, or assembly of men, in the same manner, as if they were his own“ (Hobbes, 1651, citeret efter Pitkin, 1967: 29).

Den anden variant af den formelle repræsentationsteori er *ansvarlighedsteorien*. Ligesom hos Hobbes er der i denne teori tale om, at repræsentanten som udgangspunkt ikke har nogen forpligtelser eller noget ansvar. Men hvor overdragelsen af suveræniteten hos Hobbes sker én gang for alle, får repræsentanterne i ansvarlighedsteorien deres mandat af befolkningen gennem afholdelse af regelmæssige valg. Repræsentantens bemyndigelse er med andre ord tidsbegrænset, indtil der igen afholdes valg (Pitkin, 1967: 43). Netop det forhold, at valgene afholdes med regelmæssige mellemrum gør, at repræsentanterne jævnligt stilles til *ansvar* over for deres vælgere.

Hvis de vil genvælges, er de tvunget til at tage hensyn til de repræsenteredes holdninger. Repræsentation indebærer dermed ikke kun autoritet, men også responsivitet (Pitkin, 1967: 55). Ansvarlighedsteorien kan blandt andet føres tilbage til forfatterne bag den amerikanske forfatning, herunder James Madison (1751-1836). I *The Federalist Papers* skrev Madison om behovet for afholdelse af regelmæssige valg:

„It is essential to liberty that the government in general should have a common interest with the people, so it is particularly essential that the branch of it under consideration (the House of Representatives) should have an immediate dependence on, and an intimate sympathy with the people. Frequent elections are unquestionably the only policy by which this dependence and sympathy can be effectually secured“ (Madison, Hamilton og Jay, 1788: 323-324).

Den anden gren inden for de handlingsorienterede repræsentationsteorier er de substantielle teorier, der lægger vægt på indholdet af repræsentationen (Damgaard, 1977: 86). Repræsentation indebærer her ligesom i ansvarlighedsteorien responsivitet i forhold til den repræsenteredes holdninger og interesser. Det er imidlertid ikke altid éntydigt, hvad man skal forstå ved en persons interesser. Det afgørende bliver derfor, hvem der skal definere, hvad der er den repræsenteredes interesse – den repræsenterede selv eller repræsentanten.

I teorien om det *bundne mandat* er repræsentanten direkte underordnet den repræsenteredes vilje og er som en delegeret, en budbringer, en talsmand, en ud-sending eller en ambassadør bundet af konkrete ordrer, instruktioner eller forskrifter fra de personer, vedkommende repræsenterer. Repræsentanten kan ikke

forpligtede de repræsenterede uden en formel godkendelse: „The deputies of the people are, therefore, not its representatives, but merely its commissaries; they cannot give a definite decision“ (Friedrich, 1946: 260).

Denne repræsentationstanke er den ældste, med rødder tilbage til middelalderen, hvor repræsentanterne var medlemmer mellem folket og kongemagten. Repræsentanterne skulle frembringe de forskellige stænders krav, klager og ønsker, men de skulle ikke selv styre eller træffe beslutninger (Olsen, 1984: 94). Forestillingen om repræsentanten som en delegeret (delegate) optræder senere i den socialistiske teoris repræsentationsopfattelse (Sobolewski, 1968: 96). Marx fremførte, at såfremt befolkningen skulle lade sig repræsentere af andre, måtte den have kontrol over repræsentanterne: „A representation which is secluded from the consciousness of its constituents is no representation at all“ (Draper, 1977: 47).

I modsætning hertil står teorien om det *frie mandat*, hvor repræsentanten alene ud fra sin egen overbevisning og vurdering skal træffe de beslutninger, vedkommende mener tjener den repræsenteredes interesser bedst (Pitkin, 1967: 145). Repræsentanten er i denne teori en betroet (trustee), der har fuld autonomi og selvstændighed i forhold til de repræsenterede (Sjölin, 1993: 9-12). Denne opfattelse er især knyttet til den konservative politiske ideologi. Edmund Burke, der kritiserede det bundne mandat, mente således, at repræsentanten alene skal lade sig lede af, hvad han betegnede som „his unbiased opinion, his mature judgement, his enlightened conscience“ (Eulau og Wahlke m.fl., 1959: 744):

„To deliver an opinion is the right of all men (...). But authoritative instructions,

mandates issued, which the member is bound blindly and implicitly to obey, to vote, and to argue for, though contrary to the clearest conviction of his judgement and conscience (...) arise from a fundamental mistake of the whole order and tenor of our constitution“ (Burke, 1774, citeret efter Kevenhörster, 1975: 18).

Den empiriske undersøgelse

Med henblik på at afprøve de forskellige repræsentationsteoriens empiriske gyldighed gennemførtes i november 1995 en række personlige interviews med 16 af Folketingets 179 medlemmer. Udvalget af interviewpersoner blev foretaget ud fra tre udvælgelseskriterier, to teoretiske og et praktisk (se Marker, 1996: 33-39). Det første teoretiske kriterium var folketingsmedlemmernes partitilhørsforhold. Årsagen hertil var, at tidligere undersøgelser har vist, at der eksisterer en sammenhæng mellem partitilhørsforholdet og henholdsvis repræsentationens fokus og stil (Sjölin, 1993: 1-21; Damgaard, 1982). Der kan således identificeres en socialistisk, en socialdemokratisk og en borgerlig repræsentationsprofil (Damgaard, 1982). Interviewpersonerne blev derfor udtrukket fra tre forskellige grupper af partier, de socialistiske partier (Enhedslisten, SF), midterpartierne (Socialdemokratiet, Radikale) og de borgerlige partier (Konservative, Venstre og Fremskridtspartiet). Det andet teoretiske kriterium var valgkredsens beliggenhed, ud fra en antagelse om, at der blandt den del af politikerne, der er valgt i landets geografiske yderområder (Nordjyllands, Viborg, Ringkøbing, Ribe, Sønderjylland, Storstrøms og Bornholms amtskredse samt på Færøerne og Grønland), måtte forventes at eksistere en stærkere lokal orientering end blandt de øvrige MF'ere. Det praktiske kriterium bestod

i, at 36 ledende politikere (ministre, parti-formænd, gruppeformænd og partiernes politiske ordførere) ikke indgik i undersøgelsen. De 16 interviewpersoner blev således udtrukket blandt de 143 menige medlemmer og ordførere.

Efter fastlæggelsen af undersøgelsens metode og design blev de 16 interviews gennemført på Christiansborg i begyndelsen og slutningen af november 1995. Samlet gav dataindsamlingen 6 ½ times interview. I det følgende gennemgås resultatet af undersøgelsen. Først beskrives MF'ernes opfattelse af den partipolitiske repræsentation af folketingsgruppen og partiorganisationen. Dernæst gennemgås opfattelsen af den geografiske repræsentation af valgkredsen samt den funktionelle repræsentation af forskellige klasser og socialt definerede grupper. Endelig gennemgås den personlige repræsentation af de enkelte vælgere.

Partipolitisk repræsentation af folketingsgruppe og parti

Med hensyn til repræsentationens fokus viste den empiriske undersøgelse ikke overraskende, at partierne er det vigtigste repræsentationsobjekt for folketingsmedlemmerne (se Worre, 1970: 143-188). De enkelte politikere opfatter således først og fremmest sig selv som partirepræsentanter. Deres grundlæggende loyalitet er rettet mod partiernes holdninger og ideologier, som beskrevet i den partipolitiske repræsentationsteori. For de fleste folketingsmedlemmer er repræsentationens fokus folketingsgruppen, dernæst partiorganisationen:

„Det er folketingsgruppen, der lægger den politiske linie (...). Derfor repræsenterer man den holdning, som man nu er blevet enige om i gruppen. Dermed kan man selvfølgelig også sige, at det er partiet, men

det er jo sådan set gruppens politiske indstilling eller mandat, man har“.

Det er dog ikke sådan, at folketingsgruppen til enhver tid og i alle situationer er det primære repræsentationsobjekt. Repræsentationens fokus internt i partierne påvirkes derimod både af partitilhørsforholdet og det emne, repræsentationen drejer sig om. Et eksempel herpå er SF, hvor repræsentationens fokus i vigtige sager er hovedbestyrelsen og medlemsorganisationen:

„Vi har i SF det helt grundlæggende, at i tilfælde af konflikter, så er det vores politiske organer, der i fællesskab træffer beslutningerne (...). For eksempel dengang vi havde diskussionen om Edinburgh og Maastricht. Der var det vores hovedbestyrelse og senere så også vores landsmøde, der traf beslutningen. Så er vi kollektivt bundet af det i folketingsgruppen“.

For så vidt angår partirepræsentationens stil er der tidligere foretaget en række forskellige undersøgelser af partidisciplinen i Folketinget (Pedersen, 1967: 163; Damgaard, 1973: 27; Svensson 1982: 35; Mikkelsen, 1994: 26). I de tidligere undersøgelser er repræsentationen af partiet og folketingsgruppen fortrinsvis blevet analyseret ud fra folketingsmedlemmernes adfærd ved den endelige afstemning om lovforslagene i folketingssalen. Afstemningen i salen er imidlertid kun den formelle afslutning på beslutningsprocessen i Folketinget. I virkeligheden træffes beslutningerne hverken i selve folketingssalen eller for den sags skyld i de stående udvalg (Jensen, 1995: 147-157). De træffes derimod internt i partigrupperne og ved forhandlinger mellem partierne. I forbindelse med disse forhandlinger lader folketingsmedlemmerne sig repræsentere af partiernes ordførere. Man kan sige, at de enkelte folketingsmedlemmer videre-

delegerer deres suverænitet og lader sig repræsentere af ordførerne. Når det skal analyseres, hvordan folketingsmedlemmerne repræsenterer deres partier, bliver det afgørende spørgsmål derfor, i hvilket omfang gruppemedlemmerne har indflydelse på de beslutninger, ordførerne træffer.

Det første led i beslutningsprocessen er fastlæggelsen af ordførernes mandat. Det sker internt på partiernes gruppe-møder forud for førstebehandlingen af lovforslagene. Mandatet fastlægges med udgangspunkt i den ordførertale, der skal fremsættes i forbindelse med førstebehandlingen af lovforslaget. I mange tilfælde godkendes ordførertalen blot af gruppen:

„Når der er tale om lovforslag, så siger ordføreren, hvad der er pointen i det, han vil sige (...) Som regel, måske i 95 eller 98 procent af tilfældene, siger man: Det er helt fint, det har du forstået, det er i orden, og så går ordføreren i gang, og så er det Fremskridtspartiets politik på det område“

En umiddelbar godkendelse af ordførers indstilling vil som regel være udtryk for, at den pågældende ordfører på forhånd har taget hensyn til de forskellige politiske holdninger og synspunkter, der er i gruppen. I dette tilfælde ligger repræsentationens stil tættest på det bundne mandat i den substantielle repræsentationsteori. Hvis gruppen ikke er enig i ordførers vurdering af sagen, kan det forekomme, at ordføreren direkte bliver sat til at rette i talen og dermed ændre sin indstilling. I dette tilfælde ligger stilen igen nærmest det bundne mandat. Ordføreren bliver her bundet af de konkrete instruktioner, der fastlægges af folketingsgruppen:

„Det er klart, at hvis gruppen er imod min indstilling på et principielt spørgsmål, som

jeg udlægger på én måde, og hvor gruppen har en anden opfattelse, så bliver jeg nødt til at ændre i ordførertalen“.

Det næste led i beslutningsprocessen er forhandlingerne med de øvrige partier. Her er den generelle vurdering blandt folketingsmedlemmerne også, at der er tale om et forholdsvist bundet mandat, sådan forstået at ordførerne har en vis handlefrihed, men dog må handle inden for de rammer, der er udstukket af gruppen:

„Det er klart, at der er en lille margin af frihed, men den er ikke ret stor, fordi det er klart, at når tingene har været drøftet og forelagt i gruppen på forhånd (...) så forventer alle, at man forhandler inden for det mandat“.

Ofte orienterer ordføreren løbende gruppen om, hvordan forhandlingerne skrider frem og lytter til gruppens synspunkter. Herigennem får ordførerne en fornemmelse for, hvor langt de kan strække sig i forhandlingerne. Det kan også forekomme, at ordførerne skal tilbage til gruppen for at få et egentligt fornyet mandat, hvis forudsætningerne ændrer sig undervejs. Tilsvarende skal også det endelige forhandlingsresultat altid godkendes af folketingsgruppen.

„Men det er klart, at når du nærmer dig afslutningen på forhandlingerne og beslutningen skal til at træffes, så er det jo vigtigt at gruppen inddrages, og at de er med til at give nogle råd. Så fremlægger ordførerne det i gruppen og lytter til, hvad gruppen siger, og så kører man videre derfra“.

Som det er fremgået af ovenstående, ligger ordførers mandat tættest på det bundne mandat i den substantielle repræsentationsteori, når man ser på beslutningsprocessen som helhed. Undersøgelsen viste imidlertid samtidig, at repræ-

sentationens stil påvirkes af en række forskellige, uafhængige faktorer. For det første afhænger stilen af det emne/sagområde, forhandlingerne drejer sig om. Samtlige MF'ere gav således udtryk for, at i sager, der vurderes som særligt betydningsfulde for partiet og dets vælgere, har ordførerne et relativt bundet mandat, mens de i mindre vigtige sager har større selvstændighed og handlefrihed:

„Det er jo meget afhængigt af, hvad det er for en enkeltsag, det drejer sig om. Hvis det er en sag, der er megen interesse for i folketingsgruppen, så er mit mandat selvfølgelig stramt, og hvis det er en sag, hvor (...) det ikke er så vigtigt for partiet, så er mit mandat som regel rimeligt upræcist“.

„Det kommer jo meget an på, hvad det er for et mandat, jeg er blevet udstyret med til at handle på folketingsgruppens vegne. Ofte er det sådan, at man får et meget bredt mandat, der går på, at man skal finde en løsning eller formulering, og så er der selvfølgelig rimeligt frit slag. Så er det ens eget ansvar“.

For det andet har de enkelte folketingsmedlemmers personlige status og position i gruppen betydning for udformningen af det mandat, de får til at forhandle med andre partier. Partiernes folketingsgrupper består både af nyvalgte politikere og af mere erfarne MF'ere, som oftest også tilhører ledelsen i partiet. De uerfarne ordførere vil ofte have et relativt bundet mandat i forhold til gruppen, mens de erfarne, „driftssikre“ ordførere har et mere frit mandat. Her er relationen mellem ordføreren og gruppen baseret på, at man stoler på ordførerens vurderinger:

„Det afhænger nok af den tillid, man har til ordføreren. Normalt vil det være sådan, at hvis det er det, vi kalder en driftssikker ordfører, så vil man også have tillid til, at vedkommende har styr på det (...). Det er meget et spørgsmål om tillid“.

„Hvis man for eksempel som mig er ny i en gruppe, så vil jeg være mere tilbøjelig til at gå tilbage og spørge gruppen, inden jeg giver mit endelige tilsagn, end jeg ville være i det øjeblik, jeg havde siddet herinde i ti år. Så erfaringen betyder selvfølgelig også noget“.

Hvis man skal vove en konklusion med hensyn til partirepresentationens stil må det blive, at de nyvalgte og uerfarne folketingsmedlemmer samt de menige medlemmer i de store partiers folketingsgrupper har et partibundet mandat, hvilket indebærer, at de enkelte medlemmer har en begrænset autonomi og som udgangspunkt må underordne sig partiets kollektive beslutninger (se Sjölin, 1993: 17-23; Christophersen, 1964: 85; Sobolewski, 1968: 102; Birch, 1971: 89-101). Dette svarer til resultaterne af de hidtidige undersøgelser af partidisciplinen i Folketinget. De erfarne politikere har derimod et mere frit mandat i forhold til resten af gruppemedlemmerne. Den selvstændige indflydelse opnår folketingsmedlemmerne især i kraft af ordførerskaberne på de forskellige sagområder samt deres personlige status og position internt i folketingsgruppen. Desuden påvirkes representationens stil af, om repræsentationen vedrører et emne/sagområde, som opfattes som vigtigt for partiet.

Partirepresentationen relaterer sig ikke kun til folketingsgrupperne på Christiansborg, men også til partiernes medlemsorganisationer. På dette område afhænger repræsentationens stil af partitypen og partiets størrelse. I de store gamle partier, herunder Socialdemokratiet, Venstre, Konservative og SF, har man landsdækkende organisationer med mange lokale parti- og vælgerforeninger. Omvendt har man i de nyere, mindre partier ofte en svagere organisering i lokalområderne, fordi vælgerne er spredt ud over hele landet:

„Nu tror jeg nok, det fungerer meget forskelligt fra parti til parti, kunne jeg forestille mig. Nu repræsenterer jeg jo Venstre, der – som jeg ser det i alle tilfælde – har en meget velfungerende partiorganisation. Ikke ligesom CD eller andre, hvor man jo må kigge langt efter medlemmerne. Så er forudsætningerne noget anderledes“.

„Socialdemokratiet har en stor og rimeligt velfungerende partiorganisation, der er i tæt samspil med de lokale, faglige organisationer (...). Men hvis du har de Radikale – selv de Konservative – men typisk sådan noget som CD, hvor du knapt nok har en lokal organisering i repræsentationsområdet, så bliver det jo sådan noget med at komme ud i foreninger og ud til en enkelt virksomhed“.

I de store partier er folketingsmedlemmerne ofte til møder i den lokale vælgerforening, hvor de mødes med de lokale partimedlemmer, diskuterer de politiske beslutninger og lytter til medlemmernes meninger og argumenter. I de små partier foregår kommunikationen mellem folketingsmedlemmerne og vælgerne i højere grad gennem TV, aviser og radio, fra politikerne til vælgerne. Folketingsmedlemmerne fra de små partier må derfor alt andet lige antages at have et relativt friere mandat i forhold til politikerne fra de store partier:

„Vi har jo en stribe partiforeninger i SF i de amter, hvor vi er valgt, og der tager jeg jævnligt til møder – og der er det jo mest sådan, at de gerne vil høre om den generelle politik, hvad vi går og foretager os herinde, og så vil de gerne give os nogle inputs på det – hvad de synes, der har været godt, og hvad der har været skidt“.

„I Venstre har vi en meget god kontakt til vores vælgerforeninger, og vi holder jo mange møder med dem og fortæller, hvilke ting, der foregår her på Christiansborg, og forklarer, hvorfor vi nu har gjort

sådan og sådan. Der kan være nogen, der kan være utilfredse med det (...). Så må man forklare, hvorfor man enten stemmer for loven eller imod den.“

Geografisk repræsentation af valgkreds eller lokalområde

Selv om folketingsmedlemmerne først og fremmest repræsenterer deres partier, har de samtidig også alle en eller anden form for tilknytning til valgkredsen, som beskrevet i den geografiske repræsentationsteori. Tilknytningen til valgkredsen er stærkest blandt de MF'ere, som er valgt i de geografiske yderområder af landet, og som har en mere tilbagetrukket rolle i folketingsgruppen og i forhold til mediernes, typisk de menige medlemmer i de store partier. De er i højere grad afhængige af den lokale tilknytning end de landskendte politikere:

„Når man som jeg kommer fra en egn, hvor fiskeriet har stor betydning, så er det klart, at jeg søger ind i landbrugs- og fiskeriudvalget. Ikke nødvendigvis fordi det er min store og glødende interesse, men fordi det er vigtigt for egnen.“

Det er især det enkelte medlems position i folketingsgruppen, der har betydning for den geografiske repræsentation. Hvis man er tildelt et ordførerskab for partiet, må man således repræsentere alle partiets medlemmer og vælgere i hele landet. Ordførerne har derfor generelt en stærkere national orientering i forhold til de menige folketingsmedlemmer:

„Jeg repræsenterer selvfølgelig vælgerne i min valgkreds. Men det er klart, at i det øjeblik, man får opgaver herinde af en vis størrelsesorden – nu sidder jeg for eksempel som ordfører på EU-politikken – så repræsenterer jeg også alle i mit parti (...). Så kan jeg ikke længere begrænse mig til min valgkreds.“

De lokalt orienterede folketingspolitikere repræsenterer ikke valgkredsens interesser på alle områder og i alle sammenhænge. Den geografiske repræsentation relaterer sig derimod til helt bestemte emner/sagområder, hvor de lokale interesser kan identificeres og repræsenteres. Det drejer sig dels om trafikinvesteringer og infrastruktur så som broer, færgeforbindelser og motorveje, dels om sikring af den lokale beskæftigelse i forbindelse med flytning/lukning af større offentlige institutioner som sygehuse, seminarier og kaserner:

„Nu er netop noget som vejpolitik jo noget mærkeligt noget herinde, hvor man netop mærker, hvordan folketingsmedlemmer opfører sig lokalt. Vi havde for eksempel en sag, hvor alle valgte i Vestsjællands Amt, på tværs af partiskel, ville have fremskyn-det en udbygning af rute 21, altså vejen fra Odden til Holbækmotorvejen.“

Varetagelsen af de lokale interesser sker tilsvarende i helt bestemte situationer. På partiernes gruppemøder forekommer det således ofte, at folketingsmedlemmerne forsøger at påvirke beslutningerne, så der bliver taget mest muligt hensyn til det lokalområde, hvor de er valgt:

„Vi skal jo indgå et forsvarsforlig forhåbentlig inden længe, og i den forbindelse er der tale om, at nogle kaserner skal flyttes eller lukkes. En af kasernerne ligger i min valgkreds. Det er klart, at dér kæmper jeg jo i min folketingsgruppe for, at den kaserne reddes (...) indtil beslutningen træffes. Så må man så bagefter være så loyal som muligt over for den beslutning, gruppen har truffet.“

Ser man på repræsentationens stil, tegner der sig også et overraskende éntydigt billede med hensyn til den deskriptive, geografiske repræsentation. Undersøgel-

sen viste således, at langt de fleste folketingsmedlemmer foretrækker at bo i deres egen valgkreds. Dette gælder bemærkelsesværdigt også de politikere, som fortrinsvis lægger vægt på at repræsentere hele nationen:

„Ifølge valgloven er det jo ikke et krav, at man bor i sin valgkreds (...). Men jeg bor i den kommune, hvor jeg er valgt, og det mener jeg er en stor fordel. Det vil altid være en styrkelse af mandatet og politikkerne, at man bor i den kommune, man er valgt i.“

„For mit eget vedkommende har jeg valgt at flytte tilbage til min valgkreds. Jeg har tidligere boet i Esbjerg, men har så boet en årrække i København, og jeg har nu valgt at flytte tilbage, netop af samme grund, fordi jeg ønskede at være i så tæt nærhed af dem, jeg repræsenterer.“

En del af forklaringen på, at så mange folketingsmedlemmer gerne vil bo i deres valgkreds skal givetvis findes i ansvarlighedsteorien. De fleste folketingsmedlemmer vil gerne genvælges. Det kræver dels, at de pågældende er kendt i lokalområdet, dels at partiets lokale vælgerforening opstiller den pågældende som partiets kandidat i kredsen, og endelig at vælgerne i kredsen så stemmer på vedkommende ved folketingsvalget. Folketingsmedlemmerne har således en klar interesse i signalere en tilknytning til lokalområdet, hvis de vil genvælges. Derfor anser mange af folketingsmedlemmerne det som en fordel at bo i opstillingskredsen:

„Jeg bor jo så selv dernede, og jeg kunne ikke forestille mig noget andet end at bo i området. Det er altså hen over køledisken i Brugsen, at du får problemerne præsenteret. Og du skal vise dig så meget, at man føler, at man har kontakt med sit folketingsmedlem.“

Funktionel repræsentation af klasser og sociale grupper

I overensstemmelse med den funktionelle repræsentationsteori opfatter mange af Folketingets medlemmer også sig selv som repræsentanter for bestemte socialt og økonomisk afgrænsede befolkningsgrupper eller klasser. Tidligere var Socialdemokratiet arbejderklassens parti, Venstre repræsenterede landbruget, de konservative fik deres stemmer fra håndværkere, de liberale byerhverv og forsvaret, mens de radikale varetog husmændenes interesser (Elklit, 1986: 21-38; Pedersen, 1989: 270-271). Denne traditionelle funktionelle repræsentation genfindes stadig i det politiske system, hvor der fortsat er en tilknytning mellem de socialistiske partier og fagbevægelsen, ligesom de borgerlige politikere har kontakter til industriens, landbrugets og forsvarets organisationer.

Repræsentationens fokus er således stadig afhængig af partitilhørsforholdet. Samtidig er der dog en erkendelse af, at partiernes traditionelle klassesammenhæng gennem de seneste år har fået aftagende betydning:

„Hvis det var sådan, at vi i Socialdemokratiet alene skulle leve på arbejderklassens stemmer, så ville vi jo få et problem, for arbejdere i klassisk forstand, dem bliver der jo stadig færre af (...). Det er for snævert at føre politik alene på LO-arbejderbevægelsen i snæver forstand, fordi så mister man jo store dele af funktionærgruppen og de selvstændige“.

Folketingsmedlemmernes opfattelse af repræsentationens stil er også i høj grad afhængig af partitilhørsforholdet. I Socialdemokratiet og blandt de socialistiske partier, herunder især Enhedslisten, har man et forholdsvist bundet mandat i forhold til interesseorganisationerne:

„Der har vi jo hos Enhedslisten (...) den opfattelse, at dét, der er afgørende, er dét, der foregår uden for Folketinget. Det vil sige, at vi meget gerne vil repræsentere de forskellige folkebevægelser og være deres talerør og deres redskab. Så det, jeg lægger vægt på, er, hvad fredsbevægelserne, fagbevægelsen, de anti-racistiske bevægelser og miljøbevægelserne siger.“

Omvendt giver de fleste borgerlige politikere udtryk for, at de har et frit mandat i forhold til landbrugets, industriens og forsvarets organisationer. Man genfinder her henholdsvis den socialistiske og den konservative opfattelse af, hvordan forholdet mellem repræsentanten og de repræsenterede ideelt set bør være:

„Jeg har da selvfølgelig også kontaktpersoner inden for de forskellige grene af forsvaret. Men jeg retter mig ikke efter nogen som helst andet end min egen overbevisning – derom ingen tvivl.“

Ser man på den funktionelle, deskriptive repræsentation viste interviewundersøgelsen en anden meget tydelig sammenhæng. Den generelle holdning blandt politikere i Folketinget er således, at det ikke er en betingelse for at kunne repræsentere eksempelvis landbruget eller arbejderklassen, at man som folketingsmedlem selv tidligere har tilhørt den pågældende gruppe, selv om det selvfølgelig giver en fordel i kraft af en større praktisk viden på området:

„Jeg mener bestemt godt, man kan repræsentere arbejderklassen uden selv at være arbejder (...). Nu kommer jeg selv fra det, man ville kalde arbejderklassen, men har så senere fået en videregående uddannelse (...). Men det ser jeg ikke som noget principielt problem.“

„Så selvfølgelig har min erfaring som landmand da været en fordel i forbindelse med

de landbrugspolitiske beslutninger, jeg har været med til at træffe. Men det er ikke afgørende, at man er landmand for at kunne være landbrugspolitisk ordfører."

Politikerne oplever det med andre ord ikke som noget problem, at der i Folketinget er en overrepræsentation af jurister, økonomer, teologer, journalister og folkeskolelærere, set i forhold til den samlede befolkning (se Christoffersen, 1992: 347). Vurderingen er den samme, uanset om folketingsmedlemmerne selv har en længerevarende uddannelse eller ej.

Personlig repræsentation af enkelte vælgere

Politikerne i Folketinget modtager også mange henvendelser fra individuelle vælgere, som man kunne forvente ud fra den personlige repræsentationsteori. En del af henvendelserne foregår mundtligt, typisk ved at vælgerne ringer eller henvender sig personligt på Christiansborg. Flere af politikerne har således en særlig kontortid én gang om ugen, hvor folk kan komme og forelægge deres problemer. De fleste henvendelser fra enkeltpersoner foregår imidlertid skriftligt i form af breve. Henvendelserne kan forenklet opdeles i to forskellige kategorier.

Den første og mest almindelige type af personlige sager omhandler repræsentation af individuelle interesser. Der er her typisk tale om sager, hvor den enkelte vælger føler sig uretfærdigt behandlet af en offentlig myndighed eller på anden måde er kommet i klemme i systemet, og derfor beder folketingsmedlemmet om hjælp (se Eulau og Karps, 1977: 244).

„Der er jo personer, der henvender sig, hvis de er kommet i klemme i systemet og spørger, om man kan hjælpe med oplysninger, eller om man kan præsentere sagen for ministeren. Der er mange, der gør det.“

Hvis folketingsmedlemmet beslutter sig for at tage sig af sagen, sker det enten ved at sende et brev til den ansvarlige minister, stille et skriftligt spørgsmål til ministeren, eller eventuelt rejse sagen i et af Folketingets stående udvalg. Hvis folketingsmedlemmet tilhører et af regeringspartierne kan der også være tale om, at sagen rejses mere uformelt over for ministeren. I begge tilfælde ligger repræsentationens stil tæt op ad det bundne mandat, hvor folketingsmedlemmet fungerer som budbringer og videregiver sagen til den person eller myndighed, der har kompetencen på området.

Den anden type af personlige henvendelser vedrører enkeltpersoners individuelle, politiske holdninger. Disse henvendelser omhandler ofte de aktuelle politiske emner som EU, flygtningepolitik og retspolitik. I disse sager vil folketingsmedlemmerne oftest være bundet af den politiske linje, som er fastlagt af folketingsgruppen.

„Så er der jo også nogle, der henvender sig, fordi de har et politisk budskab, som de mener, at man skal være bekendt med. Nu er mit arbejdsområde jo EU, og derfor får jeg mange henvendelser specielt om EU, særligt op til vores møder i Europaudvalget hver fredag.“

Konklusion

Som det er fremgået af ovenstående analyse, er det ikke muligt at give et éntydigt svar på, hvem Folketingets medlemmer efter deres egen opfattelse repræsenterer, og hvordan repræsentationen foregår. Det kan dog konstateres, at de enkelte folketingspolitikere ikke repræsenterer bestemte grupper af personer på én bestemt måde til enhver tid og i alle situationer. Tværtimod synes både repræsentationens fokus og stil at være forskellig alt efter, hvor

og hvornår den finder sted, samt hvilket emne/sagområde repræsentationen omhandler. Desuden påvirkes repræsentationens fokus og stil af forskellige uafhængige faktorer som for eksempel partistørrelse, det enkelte folketingsmedlems position og status i folketingsgruppen, valgkredsens beliggenhed og folketingsmedlemmets partitilhørsforhold. Såvel fokus som stil er med andre ord afhængig af den konkrete kontekst eller situation, repræsentationen foregår i.

Litteratur

- Birch, Anthony H. (1971). *Representation*, London: Macmillan.
- Bryce, James (1921). „The Decline of Legislatures“, pp. 47-56 i Philip Norton (ed.) (1990), *Legislatures*, Oxford: Oxford University Press.
- Christoffersen, Henrik (1992). „Udviklingen i selektionen af folketingspolitikere 1966 til 1988“, pp. 342-366 i Jørgen Goul Andersen m.fl., *Vi og vore politikere*, København: Spektrum.
- Christoffersen, Jens A. (1964). „Representant og vælger II“, *Tidsskrift for Samfundsforskning*, 5. årgang, nr. 1, pp. 85-110.
- Damgaard, Erik (1973). „Party Coalitions in Danish Lawmaking 1953-1970“, *European Journal of Political Research*, Vol. 1, pp. 35-66.
- Damgaard, Erik (1977). *Folketinget under forandring*, København: Samfundsvidenskabeligt Forlag.
- Damgaard, Erik (1982). *Partigrupper, repræsentation og styring*, København: Schultz.
- Draper, H. (1977). *Karl Marx's Theory of Revolution: State and Bureaucracy*, Vol. 1, New York/London: Monthly Review Press.
- Elklit, Jørgen (1986). „Det klassiske danske partisystem bliver til“, pp. 21-38 i Jørgen Elklit og Ole Tønsgaard (red.), *Valg og vælgeradfærd*, Århus: Forlaget Politica.
- Eulau, Heinz (1967). „Changing Views of Representation“, pp. 53-85 i Ithel de Sola Pool (ed.), *Contemporary Political Science*, New York: McGraw-Hill Book Company.
- Eulau, Heinz og Paul D. Karps (1977). „The Puzzle of Representation: Specifying Components of Responsiveness“, *Legislative Studies Quarterly*, 2. årgang, nr. 3, pp. 233-254.
- Eulau, Heinz, John C. Wahlke, William Buchanan og Leroy C. Ferguson (1959). „The Role of the Representative. Some Empirical Observations on the Theory of Edmund Burke“, *American Political Science Review*, 53. årgang, nr. 3, pp. 742-756.
- Friedrich, Carl J. (1946). *Constitutional Government and Democracy*, Boston: Ginn & Co.
- Grazia, Alfred de (1968). „Representation: Theory“, pp. 461-465 i David L. Sills (ed.), *International Encyclopedia of the Social Sciences*, New York: The MacMillan Company.
- Henning, Eike og Joachim Hirsch m.fl. (1974). *Karl Marx/Friedrich Engels: Statstheorie*, Frankfurt: Ullstein.
- Holcombe, Arthur N. (1957). „Political Parties: Theory“, pp. 590-594 i E. Seligman (ed.), *Encyclopedia of the Social Sciences*, Vol. 11, New York: The MacMillan Company.
- Jensen, Henrik (1995). *Arenaer eller aktører? En analyse af Folketingets stående udvalg*, København: Samfundslitteratur.
- Kevenhörster, Paul (1975). *Das Imperative Mandat*, Frankfurt/New York: Herder & Herder.
- Locke, John (1690). *Two Treatises of Government* (1993/94), London: Everyman.
- Madison, James, Alexander Hamilton og John Jay (1788). *The Federalist Papers*, genudgivet 1987, London: Penguin Books.
- Marker, Peter (1996). *Politisk repræsentation – i teori og praksis*, speciale ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet (upubliceret).
- Mikkelsen, Hans Christian (1994). „Udviklingen i partisammenholdet“, *Politica*, 26. årgang, nr. 1, pp. 25-31.
- Mill, John Stuart (1861). „Considerations on Representative Government“, pp. 371-577 i J. M. Robson (ed.) (1977), *Collected Works of John Stuart Mill: Essays on Politics and Society*, Vol. XIX, Toronto: University of Toronto Press.
- Montesquieu, Baron de (1748). „Of the Laws which establish Political Liberty with regard to the Constitution“, pp. 23-35 i Philip Norton (ed.) (1990), *Legislatures*, Oxford: Oxford University Press.

og hvornår den finder sted, samt hvilket emne/sagområde repræsentationen omhandler. Desuden påvirkes repræsentationens fokus og stil af forskellige uafhængige faktorer som for eksempel partistørrelse, det enkelte folketingsmedlems position og status i folketingsgruppen, valgkredsens beliggenhed og folketingsmedlemmets partitilhørsforhold. Såvel fokus som stil er med andre ord afhængig af den konkrete kontekst eller situation, repræsentationen foregår i.

Litteratur

- Birch, Anthony H. (1971). *Representation*, London: Macmillan.
- Bryce, James (1921). „The Decline of Legislatures“, pp. 47-56 i Philip Norton (ed.) (1990), *Legislatures*, Oxford: Oxford University Press.
- Christoffersen, Henrik (1992). „Udviklingen i selektionen af folketingspolitikere 1966 til 1988“, pp. 342-366 i Jørgen Goul Andersen m.fl., *Vi og vore politikere*, København: Spektrum.
- Christoffersen, Jens A. (1964). „Representant og vælger II“, *Tidsskrift for Samfundsforskning*, 5. årgang, nr. 1, pp. 85-110.
- Damgaard, Erik (1973). „Party Coalitions in Danish Lawmaking 1953-1970“, *European Journal of Political Research*, Vol. 1, pp. 35-66.
- Damgaard, Erik (1977). *Folketinget under forandring*, København: Samfundsvidenskabeligt Forlag.
- Damgaard, Erik (1982). *Partigrupper, repræsentation og styring*, København: Schultz.
- Draper, H. (1977). *Karl Marx's Theory of Revolution: State and Bureaucracy*, Vol. 1, New York/London: Monthly Review Press.
- Elklit, Jørgen (1986). „Det klassiske danske partisystem bliver til“, pp. 21-38 i Jørgen Elklit og Ole Tønsgaard (red.), *Valg og vælgeradfærd*, Århus: Forlaget Politica.
- Eulau, Heinz (1967). „Changing Views of Representation“, pp. 53-85 i Ithel de Sola Pool (ed.), *Contemporary Political Science*, New York: McGraw-Hill Book Company.
- Eulau, Heinz og Paul D. Karps (1977). „The Puzzle of Representation: Specifying Components of Responsiveness“, *Legislative Studies Quarterly*, 2. årgang, nr. 3, pp. 233-254.
- Eulau, Heinz, John C. Wahlke, William Buchanan og Leroy C. Ferguson (1959). „The Role of the Representative. Some Empirical Observations on the Theory of Edmund Burke“, *American Political Science Review*, 53. årgang, nr. 3, pp. 742-756.
- Friedrich, Carl J. (1946). *Constitutional Government and Democracy*, Boston: Ginn & Co.
- Grazia, Alfred de (1968). „Representation: Theory“, pp. 461-465 i David L. Sills (ed.), *International Encyclopedia of the Social Sciences*, New York: The MacMillan Company.
- Henning, Eike og Joachim Hirsch m.fl. (1974). *Karl Marx/Friedrich Engels: Statstheorie*, Frankfurt: Ullstein.
- Holcombe, Arthur N. (1957). „Political Parties: Theory“, pp. 590-594 i E. Seligman (ed.), *Encyclopedia of the Social Sciences*, Vol. 11, New York: The MacMillan Company.
- Jensen, Henrik (1995). *Arenaer eller aktører? En analyse af Folketingets stående udvalg*, København: Samfundslitteratur.
- Kevenhörster, Paul (1975). *Das Imperative Mandat*, Frankfurt/New York: Herder & Herder.
- Locke, John (1690). *Two Treatises of Government* (1993/94), London: Everyman.
- Madison, James, Alexander Hamilton og John Jay (1788). *The Federalist Papers*, genudgivet 1987, London: Penguin Books.
- Marker, Peter (1996). *Politisk repræsentation – i teori og praksis*, speciale ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet (upubliceret).
- Mikkelsen, Hans Christian (1994). „Udviklingen i partisammenholdet“, *Politica*, 26. årgang, nr. 1, pp. 25-31.
- Mill, John Stuart (1861). „Considerations on Representative Government“, pp. 371-577 i J. M. Robson (ed.) (1977), *Collected Works of John Stuart Mill: Essays on Politics and Society*, Vol. XIX, Toronto: University of Toronto Press.
- Montesquieu, Baron de (1748). „Of the Laws which establish Political Liberty with regard to the Constitution“, pp. 23-35 i Philip Norton (ed.) (1990), *Legislatures*, Oxford: Oxford University Press.

- Olsen, Johan P. (1984). „Representativitet og politisk organisering“, pp. 86-123 i Ole Berg og Arild Underdal (red.), *Fra valg til vedtak*, Oslo: Aschehoug.
- Pedersen, Mogens N. (1967). „Consensus and Conflict in the Danish Folketing 1945-65“, *Scandinavian Political Studies*, Vol. 2, pp. 43-66.
- Pedersen, Mogens N. (1989). „En kortfattet oversigt over det danske partisystems udvikling“, *Politica*, 21. årgang, nr. 3, pp. 265-278.
- Pennock, J. Roland (1979). *Democratic Political Theory*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Pitkin, Hanna F. (1967). *The Concept of Representation*, Berkeley: University of California Press.
- Sjölin, Mats (1993). *Parlamentarikerrollen – ett omöjligt uppdrag?*, Lunds Universitet: Statsvetenskapliga Institutionen.
- Sobolewski, Marek (1968). „Electors and Representatives: A contribution to the Theory of Representation“, pp. 95-107 i J. Roland Pennock og John W. Chapman (eds.), *Representation*, New York: Atherton Press.
- Svensson, Palle (1982). „Party Cohesion in the Danish Parliament during the 1970s“, *Scandinavian Political Studies*, Vol. 5, No. 1, pp. 17-42.
- Swabey, Marie C. (1937). *Theory of the Democratic State*, Cambridge: Harvard University Press.
- Worre, Torben (1970). „Partigrupperne i Folketinget. Et magtcentrum i dansk politik“, *Økonomi og Politik*, 44. årgang, nr. 2, pp. 143-88.